ECLI:LV:AT:2022:0621.A420139920.12.S
Lieta Nr. A420139920, SKA-428/2022
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2022.gada 21.jūnijā

Tiesa šādā sastāvā: senatores Ieva Višķere, Dzintra Amerika, Anita Kovaļevska

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. D/ pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu par atlīdzības izmaksu no Ārstniecības riska fonda, sakarā ar /pers. D/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 29.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja /pers. D/vērsās Veselības inspekcijā ar iesniegumu, lūdzot izmaksāt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par viņas veselībai nodarīto kaitējumu (arī morālo kaitējumu), pieteicējai saņemot veselības aprūpes pakalpojumus SIA „Daugavpils reģionālā slimnīca" (turpmāk – Daugavpils slimnīca) laikā no 2017.gada 27.novembra līdz 2017.gada 12.decembrim.

Administratīvais process iestādē noslēdzās ar Veselības ministrijas 2020.gada 2.janvāra lēmumu, nolemjot pieteicējai izmaksāt atlīdzību 8537,40 *euro* no Ārstniecības riska fonda par veselībai nodarīto kaitējumu (arī morālo kaitējumu), kas saistīts ar ieilgušu ārstēšanos urīnvada bojājuma novēlotas atklāšanas dēļ. Urīnvada bojājuma nodarīšana netika atzīta kā atlīdzināms kaitējums.

[2] Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu par atlīdzības izmaksu no Ārstniecības riska fonda, tostarp par kaitējumu, kas izpaudies kā olnīcas cistas operācijas laikā radīts urīnvada bojājums. Pieteicēja uzsvēra, ka lietā jānoskaidro, vai operācijas laikā būtu bijis iespējams izvairīties no urīnvada bojāšanas.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2021.gada 29.aprīļa spriedumu pieteikumu noraidīja. Spriedumā, pievienojoties rajona tiesas sprieduma motivācijai, norādīti turpmāk minētie argumenti.

[3.1] Pieteicēja uzskata: tā kā urīnvada bojājums ir viens no konkrētā veida operāciju riskiem un operācijas laikā ārsts konstatēja, ka pieteicējai operējamā vietā ir saaugumi, ārstam bija jāveic papildu pasākumi – medicīniskās manipulācijas operācijas un pēcoperācijas laikā. Tostarp, apzinoties, ka urīnvada bojājumi var rasties, ārstam bija jāpievērš īpaša uzmanība, apsverot, kā veikt operāciju, lai pēc iespējas samazinātu urīnvada bojājuma rašanās risku, kā arī jāveic manipulācijas, lai operācijas noslēgumā vai pēc operācijas pārliecinātos par to, ka urīnvada bojājumi nav radušies. Tam nevar piekrist. Konkrētā gadījumā operācijas laikā nebija indikāciju, kas radītu aizdomas, ka ir radies urīnvada bojājums, arī pēcoperācijas laikā līdz pieteicējas izrakstīšanai no stacionāra pieteicēja jutās labi. Nepastāvot pamatotām aizdomām par iespējamu urīnvada bojājumu, objektīvi nebija nepieciešams veikt kādas īpašas manipulācijas, lai pārliecinātos, vai urīnvads ir bojāts. To, ka urīnvada bojājums ir viens no biežākajiem laparoskopiski veikto ginekoloģisko operāciju sarežģījumiem, kas pat divās trešdaļās gadījumu netiek diagnosticēts operācijas laikā, un ka urīnvada nepārtrauktība jāpārbauda, kad ir aizdomas par bojājumu, apstiprina arī pieteicējas pārstāvja lietā iesniegtie pierādījumi (medicīniskās literatūras avoti).

[3.2] Operējošajam ārstam operācijas laikā jāvadās no vispārpieņemtām anatomiskām struktūrām, neparedzot individuālu orgānu novietojumu saaugumu procesa dēļ. Izskatāmajā gadījumā saauguma process atklājās operācijas laikā, un ir noticis jatrogēns urīnvada bojājums, kas nav saistāms ar operējošā ārsta neprofesionalitāti, bet gan ir saistīts ar nepieciešamību atdalīt saaugumus. Tāpēc urīnvada bojājums nav uzskatāms par atlīdzināmu kaitējumu.

[3.3] Salīdzinot izskatāmajā lietā noteikto atlīdzības apmēru ar citās līdzīgās lietās iestādē noteikto atlīdzības apmēru, nav konstatējams, ka kaitējuma smagums būtu noteikts patvaļīgi. Izskatāmās lietas apstākļi ir salīdzināmi ar lietu, kurā ar 2019.gada 5.septembra lēmumu konstatēta kaitējuma esība – urīnpūšļa un urīnvada bojājums mazajā iegurnī veiktās laparoskopiskās operācijas laikā radies kā neparedzams tās gaitas sarežģījums, nevis ginekoloģes dzemdību speciālistes neprofesionāla rīcība; veiktas atkārtotas operācijas radušos komplikāciju novēršanai, kuru rezultātā panākta atveseļošanās, noteikta atlīdzība 4% apmērā. Salīdzinot minēto lietu ar izskatāmo lietu, kurā atlīdzinājums noteikts 6% jeb 8573,40 *euro*, secināms, ka izskatāmajā lietā pieteicējai piešķirts taisnīgs atlīdzinājums.

[4] Pieteicēja par spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk izklāstītajiem argumentiem.

[4.1] Ķirurga nejauši radīts ievainojums slimības neskartam orgānam jeb jatrogēnais bojājums nav izslēdzams no atlīdzināmiem kaitējumiem. Atbilstoši Senāta atziņām, izvērtējot ar ārstēšanu saistītos ievainojumus, vērtējams, vai no ievainojuma varēja izvairīties, izpildot ārstēšanu citādā veidā. Ja ievainojums nebija neizbēgams, ir nosakāma atlīdzība. Tādējādi šādu bojājumu varētu neatlīdzināt tikai tad, ja būtu konstatējams, ka operācijas veikšana, neradot bojājumu, nav iespējama.

[4.2] Konkrētajā gadījumā pieredzējis speciālists būtu varējis izvairīties no urīnvada bojājuma radīšanas. Tiesai bija jānoskaidro, vai konkrētajā gadījumā pieteicējai operāciju varēja veikt, neradot urīnvada bojājumus. Ja tiktu konstatēts, ka bojājums nebija neizbēgams, ir pamats atzīt, ka urīnvada bojājums pats par sevi ir atlīdzināms kaitējums. Lietā nav pierādījumu, ka operāciju nebija iespējams veikt, nebojājot urīnvadu. Savukārt citās līdzīgās lietās urīnvada bojājums pats par sevi ir atzīts par atlīdzināmu kaitējumu.

[4.3] Veselības inspekcijas ekspertīze nebija pienācīga, iestāde patvaļīgi pieņēmusi, ka jatrogēnie bojājumi nav atlīdzināms kaitējums, tiesa iestādes kļūdu nav labojusi.

[5] Veselības inspekcija iesniedza paskaidrojumus par kasācijas sūdzību, norādot, ka tā ir nepamatota.

Motīvu daļa

[6] Kā izriet no kasācijas sūdzības, lietā ir strīds par to, vai pieteicējai olnīcas cistas operācijas laikā radītais urīnvada bojājums ir vērtējums kā tāds kaitējums, par kuru piešķirama atlīdzība no Ārstniecības riska fonda.

[7] Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmā daļa noteic, ka pacientam ir tiesības uz atlīdzību par viņa veselībai vai dzīvībai nodarīto kaitējumu, kuru ar savu darbību vai bezdarbību nodarījušas ārstniecības iestādē strādājošās ārstniecības personas.

Kā atzīts judikatūrā, kompensējams kaitējums šīs normas izpratnē citstarp pastāv, ja pacientam ir radušās fiziskas vai garīgas ciešanas vai veselības bojājumi, kas ir cēloņsakarībā ar ārstniecības iestādes sniegtajiem veselības un medicīnas aprūpes pakalpojumiem, un šīs fiziskās vai garīgās ciešanas vai veselības bojājumus būtu varējis novērst pieredzējis speciālists, veicot atbilstošus pasākumus (*Senāta 2021.gada 9.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-681/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1109.A420273317.14.S) 12.punkts*) . Minētais izriet arī no Ministru kabineta 2013.gada 5.novembra noteikumu Nr. 1268 „Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi" (turpmāk – Fonda noteikumi) 12.2.apakšpunkta, kas paredz, ka atlīdzību neizmaksā, ja bojājums ir saistīts ar veikto ārstniecību, taču nav radies ārstniecības personas neprofesionālas rīcības dēļ.

Ārstniecības riska fonds nevar tikt aplūkots kā veselības apdrošināšana pret jebkura ar veselības aprūpi saistīta nevēlama notikuma iestāšanos, tāpēc personai ir tiesības uz atlīdzību tikai par tādu kaitējumu, kuru ārstniecības persona varēja novērst. Neizbēgamas sekas,
ko rada pamatoti izvēlēta ārstniecība, kā arī no ārsta rīcības neatkarīgas blaknes un komplikācijas, nav pamata atzīt par kaitējumu, kas jāatlīdzina. Pamatoti ir atlīdzināt tikai
tādu kaitējumu, kuru varēja novērst, bet kuru neprofesionalitātes dēļ ārstniecības persona nenovērsa (*Senāta 2022.gada 31.maija sprieduma lietā Nr. SKA-179/2022 (ECLI:LV:AT:2022:0531.A420167318.13.S) 12. un 13.punkts un tajos norādītā judikatūra*).

Tādējādi, lemjot par to, vai konkrēts ārstniecības ietvaros radīts veselības bojājums ir atlīdzināms, ir jāvērtē, vai ir bijusi ārstniecības personas neprofesionāla rīcība, proti, vai bojājumu bijis iespējams novērst.

[8] Kā izriet gan no kasācijas sūdzības, gan no pārsūdzētajā spriedumā atspoguļotā pieteikuma un apelācijas sūdzības satura, pieteicējas argumenti pēc būtības ir saskanīgi ar minētajām Senāta atziņām. Proti, pieteicēja kā galveno lietā noskaidrojamo jautājumu izvirzījusi to, vai konkrētajā gadījumā operācijas laikā bija iespējams novērst urīnvada bojājuma rašanos. Pieteicējas ieskatā, urīnvada bojājums nebija operācijas neizbēgamas sekas, un pieredzējis speciālists būtu varējis izvairīties no šāda bojājuma izraisīšanas; pieteicēja argumentējusi, ka ārstam bija iespējams veikt konkrētus pasākumus, kas novērš urīnvada bojājumu. Pieteicēja arī uzsvērusi, ka ne iestāde, ne tiesa lietā nav pārbaudījusi un lietā nav pierādījumu, kas apliecinātu, ka urīnvada bojājumi bija neizbēgami, savukārt tas, ka urīnvada bojājums ir viena no mazā iegurņa orgānu laparoskopiski veikto operāciju komplikācijām, pats par sevi nenozīmē, ka tātad tā vienmēr ir vērtējama kā nenovēršama komplikācija.

[9] Izvērtējot pārsūdzēto spriedumu, Senāts secina, ka apgabaltiesa uz šo pieteicējas būtisko argumentu būtībā vispār nav atbildējusi. Tiesa izvērsti ir atbildējusi tikai uz pieteicējas argumentu par to, vai ārstējošajam ārstam operācijas noslēgumā bija pamats veikt manipulācijas, lai pārbaudītu, vai operācijas gaitā nav radušies urīnvada bojājumi. Bet jautājumu, vai ārstam operācijas laikā bija iespējams izvairīties no bojājuma nodarīšanas, tostarp – vai ārstam bija jāveic kādas darbības, lai novērstu vai vismaz samazinātu šādu bojājumu rašanās iespēju, tiesa vispār nav pārbaudījusi un analizējusi. Tiesa norādījusi vien to, ka operējošajam ārstam operācijas laikā jāvadās no vispārpieņemtām anatomiskām struktūrām, neparedzot individuālu orgānu novietojumu saaugumu procesa dēļ, un ka izskatāmajā gadījumā saaugumu process atklājās operācijas laikā, tāpēc ir noticis jatrogēns urīnvada bojājums, kas nav saistāms ar operējošā ārsta neprofesionalitāti, bet gan ir saistīts ar nepieciešamību atdalīt saaugumus. Vienlaikus tiesa minētās tēzes ne ar ko nav pamatojusi. Piemēram, no sprieduma nav saprotams, uz ko balstīts tiesas apgalvojums, ka ārstam jebkurā gadījumā ir jāvadās no vispārpieņemtām anatomiskām struktūrām, jo tiesa šajā sakarā nav atsaukusies ne uz pierādījumiem lietā, ne uz medicīnas zinātnes atziņām. Tiesa nav arī argumentējusi, kāpēc par nepamatotu būtu atzīstams pieteicējas apelācijas sūdzībā izvirzītais arguments, ka, operācijas laikā sastopoties ar saaugumiem, ķirurgam, ja vien tas ir iespējams, ir jāpielāgo operācijas izpildījums aktuālajai situācijai, nevis jāturpina sākotnējais operācijas plāns, neskatoties uz pacienta anatomiskajām īpatnībām. Tāpat no sprieduma nav saprotams, kāpēc, tiesas ieskatā, tas, ka pieteicējai tika konstatēti saaugumi, nozīmē, ka urīnvada bojājumi bija neizbēgami sakarā ar nepieciešamību atdalīt saaugumus. Tiesa nav analizējusi nevienu konkrētu apstākli un pierādījumu, kas apliecina, ka saaugumu atdalīšana konkrētajā gadījumā nebija iespējama, nebojājot urīnvadu.

[10] Ņemot vērā, ka apgabaltiesa nav pārbaudījusi un spriedumā nav analizējusi lietas izspriešanai būtisku apstākli, proti, to, vai konkrētajā gadījumā urīnvada bojājuma rašanās bija neizbēgama, Senāts atzīst, ka spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Senāts papildus vērš tiesas uzmanību uz to, ka atbilstoši judikatūras atziņām tas vien, ka bojājums tiek vērtēts kā jatrogēns, pats par sevi nenozīmē, ka tas ir nenovēršams bojājums. Gadījumā, ja ir konstatējams, ka bojājuma cēlonis ir tieša ārstniecības personas darbība (piemēram, operācijas laikā ir aizskarts un bojāts cits orgāns), lai secinātu, vai ārstniecības personas darbība bijusi profesionāla, nepieciešams vērtēt, vai šāds kaitējums veselībai objektīvi ir bijis novēršams. Savukārt kaitējums par novēršamu ir atzīstams, ja pieredzējis speciālists būtu varējis attiecīgo darbību izpildīt bez kļūdām un kaitējumu nepieļaut. Šādā vērtējumā tiesa var arī ņemt vērā, vai, veicot operāciju atkārtoti, ārsts varētu to izdarīt bez kaitējuma. Ja ir atzīstams, ka pieredzējis speciālists šādu kaitējumu būtu varējis nepieļaut, attiecīgā ārstniecības personas darbība Fonda noteikumu 12.2.apakšpunkta izpratnē ir atzīstama par neprofesionālu un personai, kurai kaitējums nodarīts, ir tiesības uz atlīdzinājumu. Tāpat jāpatur prātā, ka gadījumā, ja konkrētos apstākļos pat pēc visu faktisko apstākļu analīzes medicīniskās literatūras gaismā nebūs iespējams sniegt atbildi, vai kaitējums teorētiski bija novēršams, personas tiesību ievērošanas princips, kas šādās lietās ir cieši saistīts ar izpratni par taisnīgumu un cieņu pret cilvēku, prasa, lai šaubas tiktu tulkotas par labu cilvēkam (*Senāta 2022.gada 31.maija sprieduma lietā Nr. SKA-179/2022 (ECLI:LV:AT:2022:0531.A420167318.13.S) 14. un 15.punkts*).

[11] Senāts papildus vērš tiesas uzmanību arī uz to, ka izskatāmajā gadījumā pretrunīga ir tiesas atsaukšanās uz citiem prakses gadījumiem. No tiesas atreferētajiem prakses gadījumiem izriet, ka iestāde ir piešķīrusi atlīdzinājumu arī par pašu urīnvada bojājuma rašanos kā tādu, ne tikai par to, ka novēlotas bojājuma atklāšanas dēļ ir ieilgusi ārstēšanās. Tomēr tiesa tam nav pievērsusi uzmanību, neapsverot šo situāciju no vienlīdzības principa skatupunkta.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 29.aprīļa spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.
Atmaksāt /pers. D/par kasācijas sūdzības iesniegšanu samaksāto drošības naudu 70 *euro*.
Spriedums nav pārsūdzams.

I. Višķere Dz. Amerika A. Kovaļevska